

The ideal model of press governance in Imam Khomeini's thought

Omid Ali Masoudi*

Abstract

The purpose of this study is to identify the optimal model of press governance in Islamic society from the point of view of Imam Khomeini (RA). The research findings indicate that in Imam's view, the press should govern the nation and reflect public opinion to govern. The favorable model of press governance extracted in Imam Khomeini's thought has four conditions, which are: 1- Rejection of authoritarian rule with two components of opposition to the authoritarian system and fight against corruption in the press. 2. Orientalism is in the work of the press. 3- In educational governance, in these principles, the Imam of the press is considered as a university and the component of the educational role is considered. But without criticism and the critical role of the press, it is not possible to govern them. The press, in Imam's thought, is closely related to the denial of authoritarian rule. , In this context, understanding the strategy, the consequences of this rule can be enumerated, including freedom of the press, criticism, observance of the law, and the publication of content without conspiracy.

Keywords: Imam Khomeini, public opinion, criticism, governance, people, press.

* Associate professor Soore University, Tehran, Iran, oamasoodi@yahoo.com

Date received: 2021/11/13, Date of acceptance: 2022/05/13

Copyright © 2010, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره)

امیدعلی مسعودی*

چکیده

هدف از این تحقیق شناسایی الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در جامعه اسلامی از نظر و اندیشه امام خمینی (ره) است. این تحقیق با روش داده بنیاد سیستماتیک اشتراوس و کوربین با کدگذاری کلیه آثار مکتوب امام خمینی (ره) ارسال ۱۳۲۲ تا ۱۳۶۸ انجام یافته است. یافته های تحقیق بیانگر آن است که الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات استخراج شده در اندیشه امام خمینی (ره) دارای چهار شرایط است که عبارتند از ۱- نفی حکمرانی استبدادی با دو مولفه مخالفت با نظام استبدادی و مبارزه با فساد در مطبوعات. ۲- حکمرانی مطبوعات که شامل سه مولفه مهم رعایت اخلاق مطبوعاتی، رعایت آزادی مطبوعات و قانون گرایی در کار مطبوعات است، ۳- حکمرانی تربیتی، در این مبانی امام مطبوعات را به مثابه دانشگاه در نظر می گیرند و مولفه نقش تربیتی را در نظر داشته اند. اما بدون انتقاد و مولفه نقش انتقادی مطبوعات، امکان حکمرانی آن ها وجود ندارد. ۴- مبانی حکمرانی مردم چه در حکمرانی حاکمان و چه در حکمرانی مطبوعات، در اندیشه امام؛ ربط وثیقی با نفی حکمرانی استبدادی دارد. دو مولفه حکمرانی کوخ نشینان به عنوان نمادهای مبارزه با ظلم و مولفه نظارت بر مطبوعات به منظور جلوگیری از انحراف مردم و افکار عمومی از اندیشه امام استخراج شده اند. بر این اساس می توان الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات را با شناخت شرایط علّی، زمینه ای و محیطی ترسیم کرد، در این الگو با شناخت راهبرد، می توان پیامدهای این حکمرانی را شامل آزادی مطبوعات، انتقاد، رعایت قانون و انتشار مطالب بدون توطئه برشمرد.

کلیدواژه ها: امام خمینی (ره)، افکار عمومی، انتقاد، حکمرانی، مردم، مطبوعات.

* دانشیار، دانشگاه سوره، تهران، ایران، oamasoodi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۷

Copyright © 2018, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

۱. مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، وضعیت تازه ای در عرصه مطبوعات جمهوری اسلامی ایران به وجود آورد. این وضعیت جدید در سایه حضور نیروهای انقلابی در مطبوعات و رسانه‌های دیداری شنیداری و رهنمودهای بنیانگذار انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) شکل گرفت و بسیاری از هنجارهای قبل از انقلاب در مطبوعات به ناپایدها و بسیاری از ناپایداری‌های دوران قبل از انقلاب به باید ها تبدیل شدند.

در این مقاله به شناسایی الگویی می پردازیم که در اندیشه امام خمینی (ره) برای هنجارهای مطبوعاتی در ایران ترسیم شد تا مناسبات میان قدرت مطبوعات و قدرت حاکمان شناخته شود.

۲. طرح مسئله

نقش حکمرانی مطبوعات در هر حکمرانی بسیار حائز اهمیت است. امروزه با وجود شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات گسترده ای که در فضای مجازی وجود دارد، رسانه‌ها و از جمله مطبوعات با تاثیری که بر افکار عمومی می گذارند و رفتار شهروندان را تغییر می دهند نقش زیادی در حکمرانی دولت‌ها دارند.

امام خمینی (ره) در سال‌هایی که در غیاب شبکه‌های ماهواره ای و ارتباطات در فضای مجازی، دیدگاه‌های مهمی درباره رادیو، تلویزیون و به ویژه مطبوعات به دلیل اهمیتی که برای مطبوعات در جامعه قائل بودند، بیان داشته‌اند. ایشان سال‌ها پیش از پیروزی انقلاب اسلامی؛ درباره وضعیت نامطلوب مطبوعات در دوران حکومت شاه هشدار داده بودند. و وضعیت نامطلوب ترویج فساد را یکی از نقاط ضعف حکمرانان می دانستند. این انتقادات و هشدارها تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی ادامه داشت و از ابتدای حاکمیت جمهوری اسلامی، امام شاخص‌ها و مولفه‌هایی را برای رسیدن به وضع مطلوب مطبوعات ترسیم کردند.

اهمیت این تحقیق، فقدان الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات برای حکمرانان نظام جمهوری اسلامی از دیدگاه و اندیشه اسلامی امام است و ضرورت آن اجرای این حکمرانی در مطبوعات برای رسیدن به مطلوب‌هایی است که امام در به کار بردن قدرت مطبوعات برای تقویت قدرت حکمرانی ترسیم کرده‌اند.

۳. حکمرانی چیست؟

بر اساس تعریف سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰، حکمرانی مجموعه ای از اقدامات فردی و نهادی، عمومی و خصوصی برای برنامه ریزی و اداره مشترک امور است و فرآیند مستمری از ایجاد تفاهم میان منافع متفاوت و متضاد است که در قالب اقدامات مشارکتی و سازگار حرکت می کند و شامل نهادهای رسمی و ترتیبات غیررسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان است.

به زبان ساده تر شهروندان می توانند در درون خانه خودشان روابط خانوادگی را تعریف کنند و یا اقتصاد خانواده را بر اساس اهداف خود، به پیش ببرند. امنیت چهاردیواری خانه شان را تامین کنند. اما همین شهروندان وقتی پای به کوچه و خیابان می گذارند، دیگر توان جلوگیری از سرقت را به تنهایی ندارند. کنترل قیمت ها را در شهر نمی توانند برعهده بگیرند و... بر این اساس به حکمرانی دولت متوسل می شود. مالیات می دهد، عوارض پرداخت می کند و منبع درآمد حکمرانان می شود تا حکمرانان خواسته های شهروندی او را تامین کنند، پس از یک سو مردم به حکمرانان قدرت می دهند و از دیگر سو حکمرانان می بایست به مردم خدمت کنند. در عرصه مطبوعات هم همین واقعیت وجود دارد. مردم به حکمرانان دسترسی ندارند، پس به پلی برای رسیدن به حکمرانان و یافتن اطلاع از آنان دارند. این پل مطبوعات است. مطبوعات کار حکمرانی اطلاعات و اخبار را برای آگاهی مردم انجام می دهند.

حکمرانی یعنی اعمال قدرت حاکمان و به معنی قدرت اقتصادی نیست به عنوان مثال تولید ناخالص ملی آمریکا حدود ۲۲ هزار میلیارد است و این رقم برای حکمرانان چین، حدود ۱۴ هزار میلیارد کمتر از آمریکا است اما حکمرانی آمریکا در مهار شیوع ویروس کرونا بسیار ضعیف تر از چین عمل کرده است.

۴. حکمرانی مطبوعات

اطلاع رسانی، کار اصلی مطبوعات و رسانه ها است. کارکردهای مطبوعات در قالب اطلاع رسانی فقط به انتشار اخبار محدود نمی شود، بلکه همین انتشار خبر، نقش های گوناگون مطبوعات را به نمایش می گذارد.

با این وجود تا اوایل قرن بیستم تحقیقات مستقلی درباره نقش اجتماعی مطبوعات و وسایل ارتباط جمعی انجام نشده است. از دهه دوّم قرن بیستم پیشگامان مطالعات ارتباطی مانند بعضی

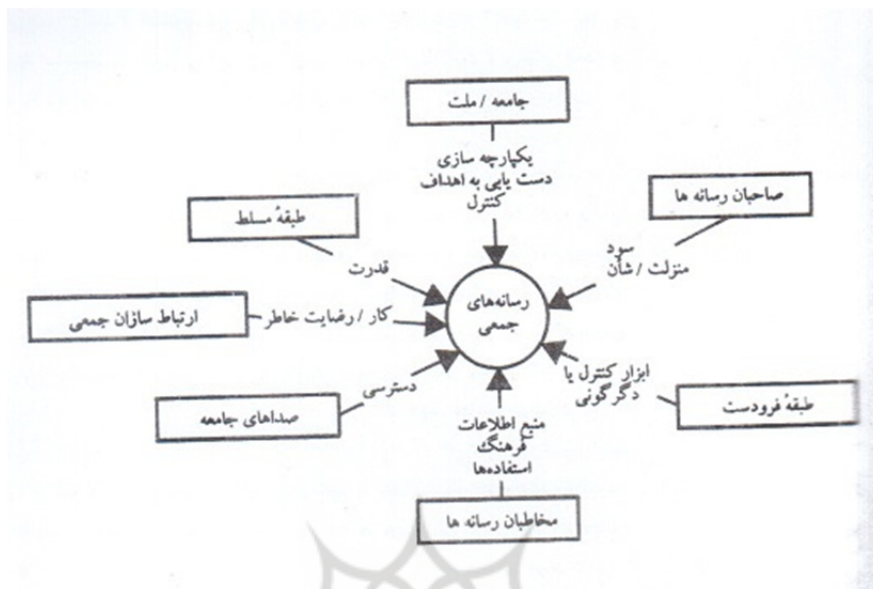
از استادان دانشگاه شیکاگو نظریات کلی خوشبینانه ای را درباره تأثیر وسایل ارتباط جمعی در پیشرفت جوامع و زندگی انسانها مطرح کردند. اما نخستین پژوهش‌های علمی ارتباطی را هارولد لاسول (متخصص آمریکایی علوم سیاسی) در سال ۱۹۲۷ با نگارش رساله خویش درباره «تبلیغات سیاسی در جنگ جهانی اول» پایه گذاری کرد. وی در سال ۱۹۴۸ نیز با نوشتن مقاله «ساختار و کارکرد ارتباطات در جامعه» اولین طبقه بندی را در زمینه وظایف اجتماعی وسایل ارتباطی جدید مطرح کرد. (معمدنژاد، ۱۳۷۱: ۱۵)

هارولد دوايت لاسول سه نقش نظارت بر محیط، همبستگی اجتماعی و انتقال میراث فرهنگی را به عنوان سه کارکرد متفاوت اما مکمل یکدیگر، برای وسایل ارتباط جمعی برشمرده است. (مک کوایل، ۱۳۸۲: ۱۰۸)

درواقع مطبوعات با کارکردهایی که لاسول و بعداً دیگران برشمردند، می توانند به حکمرانی در جامعه بپردازند. زیرا براساس نظریه برجسته سازی: «رسانه های جمعی ممکن است در این که به ما بگویند چگونه فکر کنیم، موفق نباشند. اما آن ها درگفتن اینکه درباره چه چیزی فکر کنیم، بسیار موفق هستند» (شاو و مک مامبز، ۱۳۸۳: ۱۳۲) براین اساس آثار تماس با وسایل ارتباط جمعی به صورت پشت سرهم معمولاً بدین ترتیب است: (۱) آگاهی، (۲) اطلاعات، (۳) دیدگاه، (۴) رفتار؛ (همان: ۱۳۶) درواقع مطبوعات با تغییر درنگرش افراد دریک جامعه نهایتاً می توانند بر رفتار آنان حکمرانی نمایند.

دکتر کاظم معتمدنژاد که بر نقشهای سه گانه خبری و آموزشی، راهنمایی و رهبری، و تفریحی و تبلیغی وسایل ارتباط جمعی تأکید می کند، (معمدنژاد، ۱۳۸۶: ۹)

دنيس مک کوایل نکات اصلی کارکرد واهداف رسانه ها(مطبوعات) را در شکل ۱ به نمایش گذاشته و نشان داده است که اصلی ترین گروه ها در دستیابی به رسانه چه منافعی را دنبال می کنند.

شکل ۱. کارکردهدف رسانه های جمعی از زوایای دیدگوناگون (مک کوایل، ۱۳۸۳: ۱۱۵)

در شکل ۱ بخوبی می توان دید که حکمرانان به عنوان طبقه مسلط بر رسانه ها ، اعمال قدرت می کنند و در عوض رسانه ها برای طبقات فرو دست ابزار کنترل و یا دگرگونی در رفتار به شمار می آیند.

در اندیشه امام بر اساس چنین نموداری باید طبقه فرودست (مستضعف) جایگزین طبقه مسلط (مستکبر) شود. که در این تحقیق به اثبات این فرضیه خواهیم پرداخت.

۵. مطبوعات و حکمرانی در ایران

از دیدگاه منتقدان حکمرانی رژیم شاه، قبل از انقلاب را می توان به دوره هایی متفاوت تقسیم کرد. جلال آل احمد نویسنده منتقد دوران شاه، در مقاله «ورشکستگی مطبوعات» سه دوره مهم در تاریخ مطبوعات ایران را بررسی می کند که متأسفانه در هر سه دوره شاهد روزنامه نگاری مقلد هستیم در این سه دوره یعنی از شهریور سال ۱۳۲۰ تا بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ به جای مطبوعات شاهد «رنگین نامه» هایی هستیم که تنها وظیفه شان انحراف افکار عمومی از مسائل اساسی کشور و حکومت است. به عقیده جلال آل احمد: «ادای روزنامه نویسی را در می آوریم. در این کار نیز از دیگران تقلید می کنیم. در این کار می خواهیم

سر و پزمان را به شکل آنهایی در آوریم که تازه خودشان متوجه شرق شده اند، با آدبش و طرز تفکرش و امکانات آینده اش.» (آل احمد، ۱۳۵۶: ۲۱)

جلال آل احمد می نویسد: از روزی که بوق افتتاح شهریور بیست را زدند تا به امروز مطبوعات فارسی سه دوره مشخص و مختلف را از نظر وضع ظاهر و زبان و تعداد انتشار و محتویات پیموده اند:

۱- تا حدود سال ۲۴ و ۲۵ دوره رواج مطبوعات دهن دریده است در این دوره مردم عادی هنوز در جستجوی آن مطبوعه ای هستند که ساده تر فحش می دهند و صریح تر و هنوز با اصول کاری ندارند...

از نظر محتوا - درد دل‌های خصوصی - فحش به اشخاص و مصادر امور، اخبار جنگ با آب و تاب هر چه تمامتر، محاکمه مسیبان انگشت شمار آن اوضاع و داستان‌های اغراق آمیز درباره زندانها و همه هیجان انگیز.»

۲- از این پس تا سال ۱۳۳۲ نهار بازار احزاب سیاسی است. دوره مبارزه های به اصطلاح اصولی است! در این دوره احزاب سیاسی هر کدام متناسب موقعیت های محلی و جهانی خویش به نهایت درجه قدرت رسیده‌اند... همه دست به عصا می روند و رعایت می کنند و حساب دهن دریدگی از میان رفته است.

در این دوره روزنامه ها آموخته اند که از خودکشی ژاندارمری در دور افتاده ترین دهات یا از خراب شدن پلی بر رودخانه برای گریز زدن به صحرای کربلای خودشان مستمسکی بسازند...» (همان: ۲۲) این دیدگاه بی توجهی مطبوعات به وضعیت حاکمیت را مورد انتقاد مستقیم قرار می دهد. و از نظر منقدان بجای ارائه اخبار و گزارش های واقعی از نابسامانی های ناشی از قدرت حاکم به نقل مطالب غیربومی اکتفا می شود و به قول آل احمد: «ترجمه مطالب رایج می شود.»

۳- و از سال ۱۳۳۲ به بعد مائیم و این «رنگین نامه ها»! تحریک کشنده حیوانی ترین غرایز و خالی از حق و شور و شوق.

بر روی همین نکته است که دولت هم دست کمک می گذارد. برای اینکه مردم با کله‌هاشان فکر نکنند، باید با پائین تنه شان زندگی کنند با اسافل اعضاء! با مسائل جنسی! با هرزگی و قرتی مآبی ها.» (همان: ۲۳)

این اوضاع و احوال متأسفانه تا پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ بر این مرز و بوم حاکم بوده است و البته اگر از برخی نشریات و مطبوعات سالم در این دوران‌های تاریخی بگذریم، فضای عمومی حاکم بر مطبوعات کشور ما فضایی آلوده بوده است. تنها پس از پیروزی انقلاب اسلامی است که از سوی حضرت امام خمینی (س) دیدگاه‌های انتقادی در سطحی گسترده متوجه مطبوعات و رسانه‌های گروهی کشور می‌شود و افکار عمومی خواستار دگرگونی بنیادی در اوضاع مطبوعات می‌گردد.

۶. دیدگاه‌های امام خمینی (س) درباره حکمرانی و مطبوعات

دیدگاه‌های امام را باید به دودسته قبل و بعد از انقلاب تقسیم کرد:

۱.۶ دوران پهلوی

دیدگاه‌های انتقادی حضرت امام نسبت به حکمرانی رژیم شاه در عرصه مطبوعات، محدود به دوران پیروزی انقلاب اسلامی نمی‌شود. طرح این دیدگاه‌های انتقادی به سال‌های پیش از این بازمی‌گردد. با بررسی آثار انتقادی حضرت امام به کتاب «کشف الاسرار» در سال ۱۳۲۲ (یعنی دو سال پس از فرار رضاخان و روی کار آمدن فرزندش) می‌رسیم. امام که خود از نزدیک شاهد حکمرانی رضاخان بود و ماهیت رژیم پسرش محمد رضا را بخوبی می‌شناخت با نگرش این کتاب ضمن رد نظریات علی‌اکبر حکمی زاده نویسنده کتاب «اسرار هزار ساله» که نسبت به شیعیان اهانت روا داشته بود، به افشای سیاست‌های مطبوعاتی رضاخان پرداختند و از مطبوعات این دوره به عنوان «کالای پخش فساد» نام بردند.

خود خواهی و ترک قیام برای خدا ما را به این روزگار سیاه رسانده و همه جهانیان را بر ما چیره کرد و کشورهای اسلامی را زیر نفوذ دیگران در آورد. قیام برای منافع شخصی است که روح وحدت و برادری را در ملت اسلامی خفه کرده... قیام برای نفع‌های شخصی است که روزنامه‌ها که کالای پخش فساد اخلاق است، امروز هم همان نقشه‌ها را که از مغز خشک رضاخان بی‌شرف تراوش کرده تعقیب می‌کنند و در میان توده پخش می‌کنند. قیام برای خود است که مجال به بعضی از این وکلای قاچاق داده که در پارلمان بر علیه دین و روحانیت هر چه می‌خواهند بگویند و کسی نفس نکشد...

(امام خمینی، ۱۳۲۲: ۷)

دیدگاه‌های حضرت امام در این دوره را می‌توان در دو دسته جمع بندی کرد:

۱. افشای عملکرد و ماهیت رژیم در خصوص ایجاد اختناق در مطبوعات.
۲. انتقاد از مطبوعات این دوره و تأکید بر دوری جستن مطبوعات از فساد و ابتذال.
(مسعودی، ۱۳۷۶: ۱۷۳)

۲.۶ دوران انقلاب اسلامی

بررسی دیدگاه‌های امام خمینی (س) در دوران پیروزی انقلاب اسلامی بدون در نظر گرفتن تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در روزهای پس از انقلاب ممکن است برداشت‌های نامعقولی را نصیب محققین کند. به عنوان مثال در شرایط سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۱ گروه‌های مخالف برای براندازی حکومت نو پای اسلامی از روش‌های گوناگون برای تاثیرگذاری بر افکار عمومی استفاده می‌کردند از جمله چاپ روزنامه‌ها و مجلات گوناگون را طرح‌ریزی می‌کردند. حضرت امام ابتدا به نصیحت صاحبان این گونه نشریات پرداختند، اما وقتی که نشریات مخالف همچنان به نصیحت و پند و اندرز ایشان بی تفاوت بودند، امام آن‌ها را مخالف آزادی توصیف کردند:

- «بعضی مطبوعات به خیال اینکه آزادی است می‌خواهند از مردم سلب آزادی کنند».
(۵۸ / ۳ / ۸)

از نظر امام آزادی در چارچوب قانون تعریف می‌شود:

- «معنی آزادی این نیست که هر کس برخلاف قوانین، بر خلاف قانون اساسی یک ملت هر چه دلش می‌خواهد بگوید مثلاً اهانت به مردم بکند» (۵۸ / ۳ / ۹)

۷. امام خمینی و حکمرانی مطبوعات

نقطه ثقل مطبوعات از نظر امام توجه به مردم است نه حکمرانان، حضرت امام معتقد بودند که روزنامه‌ها بجای پرداختن به اخبار شخصیت‌ها می‌بایست به اخبار مردم توجه کنند. یعنی در واقع بجای رویداد مداری به فرآیند مداری پردازند در شرایطی که تیر اول اخبار مطبوعات و رادیو تلویزیون به حضرت امام (به عنوان یک شخصیت برجسته مذهبی سیاسی و اجتماعی) اختصاص یافته بود، حضرت امام رسانه‌های گروهی را به گزارش اخبار توسعه فرا خواندند.

امام در دیدار با سردبیر روزنامه اطلاعات به نکات ارزشمندی درباره توجه به مردم در مطبوعات اشاره کردند:

«اگر زارعی خوب زراعت کرد و زراعتش خوب بود، شما این شخص را به جای مقامات کشور در صفحه اول بگذارید و زیرش بنویسید این زارع چگونه بوده است، این منتشر بشود و یا کارمندی خوب کار کرد، و یا اگر طبیبی عمل خوبی انجام داد، عکس او را در صفحه اول چاپ کنید.» حضرت امام حتی از اینکه عکس و مطالب ایشان برجسته شود، انتقاد کردند و فرمودند:

من میل ندارم رادیو هر وقت باز می شود اسم من باشد، مدتهاست که از این جهت متفرم، این کار غلطی است، به اندازه متعارف، نسبت به همه خوب است. زیادی اش مضر است. این به ضرر مطبوعات است و مطبوعات را سبک می کند. اشخاص، شخصیت‌هایشان با خودشان است، اینطور نیست که اگر اسمشان زیاد یا کم مطرح گردد، شخصیت‌شان زیاد یا کم شود. در ایران هر کس معلوم است چه جوری است. بنابراین، آنچه راجع به خودم می گویم این است که اگر قرار است عکس مرا بگذارید، به جای آن، عکس یک رعیت را بگذارید و زیرش بنویسید این رعیت چه کار مهمی کرده است. (صحیفه امام، ج ۱۹: ص ۳۶۱-۳۶۲)

شیوه استفاده امام از رسانه های کوچک (ضبط سخنرانی ها در نجف و ارسال از طریق تلفن و پیاده کردن متن بر روی کاغذ های استنسیل و انتشار اعلامیه ها) در برابر رسانه بزرگ رژیم شاه (مطبوعات، خیرگزاری و رادیو - تلویزیون) مورد توجه محققان نیز واقع شده است دکتر آنا بل سربرنی رییس سابق انجمن بین المللی تحقیقات ارتباطی و همسرش دکتر علی محمدی در کتاب رسانه های کوچک و انقلاب بزرگ، حاصل پژوهش های خود را درباره انقلاب اسلامی ایران در حوزه رسانه ها بازگو می کنند. از نظر آن ها انقلاب اسلامی ایران را می توان پیروزی سنت های شفاهی مسجد ها، مدرسه ها، حسینیه ها، فاطمیه ها، تکیه ها، قهوه خانه ها و دوره های خانوادگی و حرفه ای در برابر رسانه های کلان و دیوانسالاری های جدید ارتباطی و تبلیغاتی دانست، تلویزیون به ویژه شاه و سلطنت را اسطوره زدایی و سلب مشروعیت کرد. حضرت امام در جریان پیروزی انقلاب با سخنرانی های افشاگرانه شان در نجف اشرف و انتقال این سخنرانی ها از طریق تماس تلفنی یارانشان با انقلابیون ایران و سپس انتشار این بیانات در اعلامیه ها و پخش شبانه آن ها؛ رسانه ای کوچک و مردمی را در برابر رسانه بزرگ و

مدرن رژیم شاه قرارداد. این شیوه ارتباطی که مردم کارگزار اصلی آن بودند نظام رسانه ای شاه را با شکستی سنگین روبرو کردند. (Serberny & Mohamadi, 1994:226)

۸. مقوله‌های مدل پارادایمی

برای ترسیم الگودر روش داده بنیاد سیستماتیک که اشتراوس و کوربین ارائه داده اند، باید بر اساس تعاریف زیر از میان کدهای محوری، مقوله های الگو را احصا کرد. (فراستخواه، ۱۳۹۵:۱۰۰).

۱.۸ مقوله‌های شرایط زمینه‌ای

شرایط زمینه‌ای، شرایطی است که راهبردها و اقدامات تحت آن، به اداره پدیده می‌پردازند.

۲.۸ مقوله‌های شرایط علی

شرایط علی مقوله‌هایی مربوط به شرایطی که بر پدیده اصلی تأثیر می‌گذارند. شرایط علی رویدادهایی است که موقعیت‌ها، مباحث و مسائل مرتبط با پدیده را خلق و تا حدودی تشریح می‌کنند که چرا و چگونه افراد و گروه‌ها به این پدیده مبادرت می‌ورزند.

۳.۸ مقوله‌های پدیده محوری

مقوله محوری، پدیده مرکزی است که در موقعیت زمینه، کشف می‌کنیم. این مقوله یک صورت ذهنی از پدیده‌ای است که اساس اساس فرآیند پژوهش است.

۴.۸ مقوله‌های راهبرد

کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری متسج می‌شود. راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی‌اند که به طراحی مدل کمک می‌نمایند.

۵.۸ مقوله‌های شرایط مداخله‌گر

تأثیر موجبات علی و زمینه ای خاص، با چه عوامل عمومی محیطی تعدیل می شوند؟ شرایط مداخله‌گر، شرایط وسیع و عامی همچون فرهنگ، فضا و غیره است که به عنوان تسهیل‌گر یا محدودکننده راهبردها عمل می‌کند.

۶.۸ مقوله‌های پیامدها

در پیامدها می‌خواهیم ببینیم مجموع موجبات علی و راهبردهای اتخاذ شده به چه نتایج و آثاری انجامیده است؟ پیامدها شامل خروجی‌های تأثیرگذار مشهود و نامشهودی است که در اثر طراحی مدل برند مکان مبتنی بر حس تعلق به برند در جامعه ایجاد می‌گردد و خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها هستند. (همان: ۱۰۰-۱۰۱)

۹. روش تحقیق

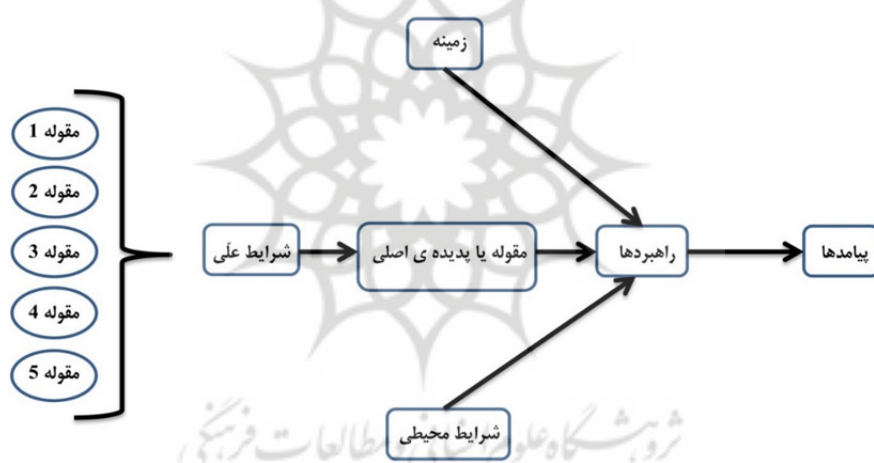
برای انجام این تحقیق از روش داده بنیاد سیستماتیک استفاده شد در این روش که اشتراوس و کوربین آن را ارائه داده اند داده‌ها در چند مرحله کدگذاری Coding می‌شوند و نتیجه نیز در آخر کار در چهارچوب یک مدل از پیش تعیین شده یکنواخت مرتب و بازنمایی شود محقق باید فن و روش معینی را برای تحلیل درپیش بگیرد و کدگذاری سه مرحله ای را انجام داده و حاصل کار را در الگوی پارادایمی یکسانی ارائه کند. (Strauss and Corbin, 1998) به نقل از (فراستخواه، ۱۳۹۵: ۹۹)، برای ایجاد قابلیت اعتماد به نتایج، در این تحقیق از روش مثلث‌سازی منابع داده‌ها (Data source triangulation) استفاده شد. محقق به استفاده از منابع متعدد داده‌ها در مطالعه، و مصاحبه با خبرگان، پیرامون یک موضوع یکسان پرداخت. برای این منظور از سه شیوه استفاده شد: «جمع‌آوری داده‌ها در زمان‌ها، مکان‌ها و از افراد مختلف. الف (زمانی ب (مکانی ج) شخصی». دلاور، ۱۳۸۹: ۳۲۵) نتایج قابلیت اعتماد را تایید کرد.

متأسفانه برخی پژوهشگران

در بررسی آراء امام خمینی برای هر موضوعی، صرفاً به یک طبقه بندی ساده و گزینشی از گفته‌های ایشان پرداخته‌اند که البته تلاش آنان قابل تقدیر است ولی معمولاً اشکالات بسیاری دارد؛ مثلاً براحتمی می‌شود یک جمله یا پاراگراف را از طبقه ای به طبقه دیگر انتقال داد و مهمتر از آن که بعضاً در این گونه تحقیقات جمله عامی را در نظر می‌گیرند و بدون دلیل به موارد خاص تسری می‌دهند. مثلاً این جمله آن حضرت را که

«اهمیت انتشارات مثل اهمیت خون‌هایی است که در جبهه‌ها ریخته می‌شود» (صحیفه امام، ج ۱۶ ص ۱۶) را در کتاب «مطبوعات و رسانه‌ها از دیدگاه امام خمینی» (سعادت‌مند، ۱۳۷۸) در بخش «مسئولیت و رسالت مطبوعات و رسانه‌ها» آورده است که نسبت به این بخش جنبه عام دارد و بیانات امام هم در جمع اعضای مسئولان و نویسندگان انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تاریخ (۸ / ۲ / ۶۱) بوده است. می‌دانیم که انتشارات سپاه پاسداران عمدتاً در قالب کتاب می‌باشد. بنابراین اگر بخواهیم چنین جمله‌ای را شامل فعالیتهای روزنامه‌ها و مجلات و رادیو و تلویزیون و سینما بدانیم لازم است جملات یا دلایل دیگری از سخنان و نوشته‌های حضرت امام بدست آوریم که این معنا را برساند. (مروی، ۱۳۸۱: ۱۵۸)

درواقع به این شیوه می‌توان مثلث سازی را انجام داد و قابلیت اعتماد تحقیق را اثبات کرد. الگوی پیشنهادی محقق در شکل ۲ ارائه شده است:

شکل ۲. الگوی پیشنهادی محقق

۱.۰ سوالات تحقیق

۱.۱۰ سوال اصلی

- الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره) کدام است؟

۲.۱۰ سوالات فرعی

۱. شرایط علی الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدامند؟
۲. شرایط زمینه ای الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدامند؟
۳. ش شرایط محوری الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدامند؟
۴. شرایط مداخله گرا الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدامند؟
۵. راهبرد الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدام است؟
۶. پیامدهای الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعاتی امام کدام است؟

۱.۱ یافته‌های تحقیق

برای ساماندهی داده های حاصل از کدگذاری آثار امام خمینی(ره) با جستجو در نرم افزار موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره) ابتدا گزاره های مربوط به سئوالات تحقیق احصاء و سپس با کدگذاری باز در مرحله اول ۱۲۱ کد زنده در کدگذاری باز برچسب خورد و پس از پالایش آن ها ۴۱ کد یا شاخص در تحلیل و کدگذاری محوری برای تعیین مولفه ها مجددا کدگذاری شدند که ۹ محور یا مولفه مشخص شدند و در مرحله سوم با کدگذاری باز ۴ مبنای اندیشه امام برای حکمرانی رسانه ها شناسایی شدند در جدول بخش یافته ها، نحوه کدگذاری ۴۱ کد مشخص شده است.

۱.۱۱ مبنای حکمرانی استبدادی

با دو مولفه: ۱- نظام استبدادی و ۲- فساد در مطبوعات، تبیین می شود. حضرت امام عمری را در راه مبارزه با رژیم شاه سپری کردند. ایشان همواره به شیوه‌های استبدادی رژیم در حکمرانی بر مطبوعات و به تبع آن حکمرانی مطبوعات بر افکار عمومی از طریق رواج فرهنگ غربی و جلوگیری از انعکاس افکار عمومی اعتراض می کردند. حکمرانی استبدادی بر دو مولفه استوار است: نظام استبدادی و فساد در مطبوعات.

۱.۱.۱۱ مولفه نظام استبدادی

امام خمینی در طول سال های مبارزه باحکومت رژیم شاه، علیه رسانه های زمان پهلوی مواضع روشنی را بسیاری ابراز داشته اند که می توان آنها را به دو دسته اصلی تقسیم کرد:

۱. نداشتن آزادی بیان و وجود سانسور و اختناق و جلوگیری از انعکاس افکار عمومی.
۲. عامل نظام استبدادی و بیگانگان بودن و توطئه گری و رواج فرهنگ غربی و مصرفی و فساد و فحشا.

یعنی آن حضرت برای وسایل ارتباط جمعی زمان شاه دو وجه منفی قایل بود: یکی ویژگی محرومیت و ممنوعیت از بیان حقایق و انعکاس افکار عمومی و در نتیجه عدم امکان انتقاد و ارشاد و تربیت مردم و دیگری آزادی توطئه علیه جنبشهای مردمی به نفع استبداد داخلی و سلطه خارجی و در نتیجه اشاعه فرهنگ غرب و مصرفی و فساد و تخدیر مردم. اگر رسانه ها را یک کل واحد در نظر بگیریم این دو ویژگی در واقع دو روی یک سکه است. یعنی هر جا آزادی بیان واقعی در جهت خدمت به مردم، انعکاس افکار عمومی و انتقاد و ارشاد و هدایت باشد، آنجا نظام رسانه ای مطلوب وجود دارد و هر جا این ها نباشد، به جای آن وابستگی و سانسور و اختناق و فساد و فحشا خواهد بود که از نظر امام نظام رسانه ای مطرود را تشکیل می دهد. طبعاً در عالم واقع هر نظام رسانه ای مطرودی ممکن است بارقه هایی از اصلاح و صلاح و خیر داشته باشد و به عکس هر نظام مطلوبی ممکن است آلوده به انحراف و فساد گردد. (مروی، ۱۳۸۱: صص ۱۵۳-۱۵۴).

شاخص های مولفه نظام استبدادی عبارتند از:

۱.۱.۱.۱۱ آزادی استعماری

در جای دیگری می گوید:

آن آزادی که آنها می خواستند برای مملکت ما - حالا هم بعضی از نویسنده های ما پیشنهاد همان را دارند - آن آزادی است که هم جوانهای پسر ما و هم جوانهای دختر ما را به تباهی می کشد. آن آزادی را آنها می خواهند که من از این تعبیر می کنم به آزادی وارداتی، آزادی استعماری، یعنی یک آزادی که در ممالکی که می خواهند وابسته به غیر باشد، این آزادیها را سوغات می آورند. (صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۵)

۲.۱.۱.۱۱ جلوگیری از انعکاس افکار عمومی

دیدگاه‌های انتقادی حضرت امام محدود به دوران پیروزی انقلاب اسلامی نمی‌شود. طرح این دیدگاه‌ها به سالهای دورتر از این بازمی‌گردد. با بررسی آثار انتقادی حضرت امام به کتاب «کشف الاسرار» در سال ۱۳۲۲ (یعنی دو سال پس از فرار رضاخان و روی کار آمدن فرزندش) می‌رسیم. امام که خود از نزدیک شاهد جنایتها و توطئه‌های شیطان‌ی رضا خان بود و ماهیت رژیم پسرش محمد رضا را بخوبی می‌شناخت با نگارش این کتاب ضمن رد نظریات علی‌اکبر حکمی زاده نویسنده کتاب «اسرار هزار ساله» که نسبت به شیعیان اهانت روا داشته بود، به افشای خیانت‌های رضاخان هم پرداختند.

حضرت امام با نوشتن کتاب «کشف الاسرار» نخستین گامها را برای اعتراض به اوضاع آن زمان برداشت و از غفلت و کم‌توجهی روحانیون به مسائل روز، شدیداً انتقاد کرد، امام از روزنامه‌های آن دوره به عنوان «کالای پخش فساد اخلاق» نام برد. (مسعودی،

خود خواهی و ترک قیام برای خدا ما را به این روزگار سیاه رسانده و همه جهانیان را بر ما چیره کرد و کشورهای اسلامی را زیر نفوذ دیگران در آورد. قیام برای منافع شخصی است که روح وحدت و برادری را در ملت اسلامی خفه کرده... قیام برای نفع‌های شخصی است که روزنامه‌ها که کالای پخش فساد اخلاق است، امروز هم همان نقشه‌ها را که از مغز خشک رضاخان بی‌شرف تراوش کرده تعقیب می‌کنند و در میان توده پخش می‌کنند. قیام برای خود است که مجال به بعضی از این وکلای قاچاق داده که در پارلمان بر علیه دین و روحانیت هر چه می‌خواهند بگویند و کسی نفس نکشد... (امام خمینی، ۱۳۲۲، صص ۳-۷)

۳.۱.۱.۱۱ نداشتن آزادی

اعمال سانسور از طریق جلوگیری از چاپ و نشر نوشته‌های اسلامی، نمونه‌ای از سلب آزادی از مطبوعات است. امام می‌فرماید:

«... چرا صدای مبلغین اسلام را خفه می‌کنند؟ چرا چاپخانه‌ها را تحت سانسور قرار می‌دهند و از چاپ و نشر نوشته‌های اسلامی جلوگیری می‌کنند؟ چرا آزادی مطبوعات را سلب می‌کنند». (صحیفه امام، ج اول، ص ۱۶۱)

۴.۱.۱.۱۱ رواج فرهنگ غربی

... مطبوعات ما در روزنامه های ما و مجلات ما و کتابهایی که منتشر می شود، تمام اینها به دست استعمار است. استعمار است که روزنامه ها را این طور مبتذل می کند تا فکر جوان های ما را مسموم کند. استعمار است که برنامه های فرهنگی ما را جوری تنظیم می کند که جوان نیرومند در این مملکت نباشد. استعمار است که برنامه های رادیو و تلویزیون را جوری تنظیم می کند که مردم اعصابشان ضعیف بشود، قوت را از دست بدهند، نیرومندی را از دست بدهند.... (صحیفه امام، ج اول، ص ۲۹۹)

۵.۱.۱.۱۱ تخدیر ملت ها

امام در وصیتنامه سیاسی الهی خود می نویسند:
«...رادیو، تلویزیون و مطبوعات و سینماها و تئاترها از ابزارهای مؤثر تباهی و تخدیر ملت ها، خصوصاً نسل جوان بوده است...». (امام خمینی، ۱۳۷۳)

۲.۱.۱۱ مولفه فساد در مطبوعات

مولفه مهمی است که بیانگر وضعیت نابهنجار مطبوعات است و شاخص های احصا شده عبارتند از:

۱.۲.۱.۱۱ مطبوعات تخدیرکننده

نقش تخدیرکننده مطبوعات در دوران ستم شاهی، نقش تخریب اذهان است. فاسدکننده نسل جوان است و امام این گونه مجلات و روزنامه ها را نفی می کند.

۲.۲.۱.۱۱ مطبوعات تخریب کننده

ملت عزیز در طول ۵۰ سال اخیر گرفتار مجلات و روزنامه های تخریب کننده و فاسدکننده نسل جوان و از آنها بدتر سینماها و رادیو تلویزیون بود که با برنامه های خود، ملت را به حد وافر در آغوش غرب و غرب زده ها غلتانید. ضررهای رسانه های گروهی از خرابی های توپ و تانکها و سلاحهای مخرب بالاتر و بدتر است چرا که ضررهای سلاحها گذرا و ضررهای فرهنگی به نسل های بعدی انتقال پیدا می کند. (صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۴۶۸ - ۴۶۹)

۳.۲.۱.۱۱ مطبوعات کثیف

«...ما که وسیله انتشاراتی نداریم، همه چیز را از ما گرفته اند. تلویزیون و رادیو را از ما گرفته اند. تلویزیون که در دست آن نانجیب است، رادیو هم که در دست خودشان هست. مطبوعات ما کثیف است...». (صحیفه امام، ج اول، ص ۲۶۹)

۴.۲.۱.۱۱ مطبوعات فاسد

...صدمه ای که اسلام از مطبوعات و رسانه های طاغوتی خورد از کم تر دستگاه های دیگر خورد و آنقدر که جوانهای ما را این مطبوعات فاسد و آن مجله های فاسدتر و آن رادیو و تلویزیونهای فاسدتر به فساد کشیدند معلوم نیست که مراکز فساد آنقدر به فساد کشیده باشند. این مجلات بود و این مطبوعات و این رادیو و تلویزیون و تمام این رسانه های گروهی بود که جوانهای ما را به جای اینکه به طرف دانشگاه بکشد، به طرف علم و ادب بکشد، به طرف فساد کشاند... (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۵۶)

۵.۲.۱.۱۱ مظاهر شهوت و بی عفتی

...برادران ایمانی! اینها با تمام مقدسات ملی و مذهبی بازی می کنند. جراید را مجبور می کنند که بر علیه دین و منافع عمومی مردم مقاله بنویسند. شما ملاحظه فرمایید روزنامه ها جریان ۱۷ دی مفتضح و ننگین را که تعفن آن دنیا را گرفته، می نویسند و یک صفحه تمام را اختصاص به تبلیغات مشروبات الکلی داده، از هر طرفی مظاهر شهوت و بی عفتی را در صفحات روزنامه ها و مجلات منعکس می کنند و اجتماع مسلمین را به فساد اخلاق و بی عفتی سوق می دهند ولی از قوانین اسلامی و احساسات عمومی مسلمین یک کلمه هم درج نمی کنند. (صحیفه امام، ج اول، ص ۱۰۵)

۶.۲.۱.۱۱ رواج فحشا

امام از رواج فحشا در جامعه استبدادی انتقاد می کردند اما نسبت به استفاده از رسانه ها، مطبوعات و تلویزیون نظر منفی نداستند.

«ما با رادیو مخالف نیستیم، ما با فحشا مخالفیم، ما با تلویزیون مخالف نیستیم، ما با آن چیزی که در خدمت اجانب برای عقب ننگه داشتن جوانان ما و از دست دادن نیروی انسانی ماست با آن مخالف هستیم». (کلمات قصار، ص ۱۷۸)

۷.۲.۱.۱۱ اختناق

اگر در جامعه ای؛ افراد نتوانند انتقاد کنند و در گردش اطلاعات و اخبار مفید اختلال ایجاد شود و به قول حضرت امام «اجازه ندهند کسی نفس بکشد»؛ این جامعه در اختناق بسر می برد. در زمان آقای علم نخست وزیر وقت رژیم شاه؛ امام جلوگیری از ارسال تلگرام علما به شاه برای تظلم خواهی را مختنق کردن کشور می دانند:

«آقای علم از نشر افکار عمومی در مطبوعات و انعکاس تلگرافات مسلمین و اظهار تظلم آنها به اعلیحضرت و علمای ملت جلوگیری کرده و می کند؛ و برخلاف قانون اساسی مطبوعات کشور را مختنق کرده و...» (صحیفه امام، ج اول، ص ۱۸۹). در جدول شماره یک مبنای حکمرانی استبدادی با مولفه و شاخص ها مشخص شده است:

جدول ۱. مبنای، مولفه و شاخص های مبنای حکمرانی استبدادی

مبنای	مولفه	شاخص
حکمرانی استبدادی	نظام استبدادی	آزادی استعماری جلوگیری از انعکاس افکار عمومی نداشتن آزادی رواج فرهنگ غربی تخدیروملت ها
	مطبوعات تخریبی	مطبوعات تخریب کننده مطبوعات کثیف مطبوعات فاسد مظاهر شهوت و بی عقبتی اختناق

۲.۱۱ مبنای حکمرانی مطبوعات

اگر قرار است مردم بر افکار عمومی حکمرانی کنند و مردم هم این حکمرانی را بپذیرند حضرت امام سه مولفه اخلاق مطبوعاتی، آزادی مطبوعات و قانون گرایی را شرط آن می داند.

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۳۱

۱.۲.۱۱ مولفه اخلاق مطبوعاتی

در معرفت‌شناسی امام، اخلاق جایگاه مهمی دارد. ایشان مطبوعات را به شاخص‌هایی چون: نفی انتقام‌جویی، تهمت و افتراء، و انحراف در مجله‌ها فرا می‌خواند:

۱.۱.۲.۱۱ انحراف در مجله‌ها

این رسالت و وظیفه رسانه‌ها با آنچه در زمان شاه بود، زمین تا آسمان تفاوت دارد، پس رسانه‌های ایران باید گذشته‌ها را جبران کنند از این رو نیاز به تلاش مضاعف در جهت وصول به اهداف انقلاب دارند: «شما باید جبران آن خرابی پنجاه سال را بکنید. پنجاه سال جامعه ما هر مجله‌ای را باز کردند و یا گوش به رادیو و تلویزیون دادند همه انحراف بود...» (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۵۰۰)

چنین رسانه‌هایی که می‌خواهند به اسلام و مردم خدمت کنند باید از لحاظ محتوا دگرگون شوند. هیچ رسانه‌ای به خودی خود، خوب یا بد نیست. رسانه وسیله است. آنچه مهم است محتواس است. امام هیچ مخالفتی با مظاهر تمدن جدید ندارد بلکه آنها را تأیید می‌کند.

۲.۱.۲.۱۱ نفی انتقام‌جویی

البته امام انتقاد را غیر از انتقام‌جویی و جنگ قلمی و خودمحوری زیر پوشش اسلام می‌داند و بارها در سخنان خود این مسئله را تکرار کرده است:

به همه آقایان من می‌گویم با هم جنگ نکنید، روزنامه‌ها را پر نکنید دوباره از بدگویی از هم و از انتقاد از هم. انتقاد غیر از انتقام‌جویی است. انتقاد، انتقاد صحیح باید بشود. هرکسی از هرکس می‌تواند انتقاد صحیح بکند. اما اگر قلم که دستش گرفت انتقاد کند برای انتقام‌جویی، این همان قلم شیطان است... این میزان دستش باشد که قلم، دست شیطان است می‌نویسد یا دست رحمان است، زبان، زبان شیطان است یا زبان رحمان است. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۰۵)

۳.۱.۲.۱۱ مسئولیت نویسنده

ایشان در جای دیگری می‌گویند:

گاهی ممکن است یکی انتقادی از باب اینکه با سلامت نفس نوشته نشده است، انتقاد باعث بدتر شدن وضع شده باشد. انتقادی، وضع را آرامش می دهد که از روی مصالح باشد و نویسنده توجه به این داشته باشد که مسئولیت الهی دارد و پیش خدا مسئول است. (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۸۴)

۴.۱.۲.۱۱ قلم های زهرآگین

اما دشمنان انقلاب اسلامی چگونه با این انقلاب برخورد می کنند و چگونه از آن انتقاد می کنند: «آنان که از اسلحه گرم برخوردارند همچون صدام، با اسلحه و آنان که سلاح گرم ندارند، با قلم های زهرآگین که از سلاح گرم جنایت بارتر است ملت مظلوم ما را زیر ضربات خود قرار داده اند». (صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۱۷۰)

نقد و انتقاد وقتی با هدف اصلاح و خیرخواهی باشد و بر سر منافع مادی و مسندهای دنیوی نباشد و به جای خود یا گروه خود، منافع عامه مردم را هدف قرار دهد باید در همه امور حضور داشته باشد و در واقع از امور ضروری جامعه محسوب می شود.

۵.۱.۲.۱۱ نفی تهمت و افتراء

شما انصاف می دهید که یک مملکتی که خونش را داده و شما را به مسند نشانده، سر مسند جنگ بکنید، دعوا بکنید، هر روز صحبت بکنید، هر روز انتقاد بکنید، روزنامه ها هر روز انتقاد بکنند، هم را بکوبند، به هم تهمت بزنند، به هم افتراء بزنند. آخر این انصاف است؟ پیش خدا چه می خواهد شد این؟ پیش ملت چه انعکاسی دارد؟ خارجی ها چه استفاده از آن می کنند؟ آنها هم دلشان می خواهد که شما سر و کله هم بزنید و از مصالح مملکت غافل باشید و آنها یک وقتی کار خودشان را، ضربه خودشان را بزنند. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۰۱)

۶.۱.۲.۱۱ انتقاد برادرانه

امام در جای جای سخنان خود ضمن تأکید بر انتقاد برادرانه، هدف انتقاد را خدمت به مردم و خدمت به اسلام می داند: «روزنامه ها و مطبوعات که باید در خدمت این ملت و در خدمت اسلام باشند، باید همه با هم به طور برادری رفتار کنند و اگر انتقاد دارند، انتقاد برادری داشته باشند، مصلحت گویی نباشد». (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۵۱)

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۳۳

۷.۱.۲.۱۱ راست‌گویی و صداقت

نتیجه طبیعی آزادی بیان و انتقاد سالم، ایجاد پیام صادقانه است، امام برای راست‌گویی و صداقت اهمیت فوق‌العاده‌ای قایل بود و در طول زندگی خود کلمه‌ای خلاف آن به زبان نیاورد: «آنچه که در خبرگزاریها مهم است کیفیت آن است، زیرا هر کدام که به راستی و راست‌گویی نزدیک‌تر باشد، شوق انسان را به گوش دادن بیشتر می‌کند.» (صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۱۳)

۸.۱.۲.۱۱ مخالفت با فحشا و دفاع از سینما

«ما با رادیو مخالف نیستیم، ما با فحشا مخالفیم، ما با تلویزیون مخالف نیستیم، ما با آن چیزی که در خدمت اجانب برای عقب‌نگه داشتن جوانان ما و از دست دادن نیروی انسانی ماست با آن مخالف هستیم.» (کلمات قصار، ص ۱۷۸)

۲.۲.۱۱ مولفه آزادی مطبوعات

برخی از تحلیلگران، بدون توجه به بیانات حضرت امام در مقاطع خاص تاریخی تصور می‌کنند که حضرت امام با آزادی مطبوعات مخالف بوده‌اند در حالی که ایشان ضمن تأکید بر آزادی مطبوعات، خواهان استقلال آنها بوده‌اند. ایشان در دیدار با سردبیر روزنامه اطلاعات می‌فرمایند: «من بار دیگر از مطبوعات سراسر ایران می‌خواهم که بیایید دست در دست یکدیگر بنهید و آزادانه، مطالب را بنویسید ولی توطئه نکنید. من بارها گفته‌ام که مطبوعات باید مستقل و آزاد باشند ولی متأسفانه و با کمال تعجب، تعدادی از آنها را در مسیری دیدم که با کمال بی‌انصافی مقاصد شوم راست و چپ را در ایران پیاده می‌کردند و هنوز هم می‌کنند. مطبوعات در هر کشوری نقش اساسی را در ایجاد جوی سالم و یا ناسالم دارند. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۱۸۶). شاخص‌های مولفه آزادی مطبوعات عبارتند از:

۱.۲.۲.۱۱ آزادی بیان و رسانه‌ها

امام همواره مدافع بزرگ آزادی بیان بود، با سانسور و اختناق رسانه‌ها مخالفت می‌کرد و هیچ‌ترسی حتی از آزادی بیان معارضین و معاندین انقلاب اسلامی نداشت. به این سخنان ایشان که در مقاطع مختلف گفته‌اند توجه کنید:

«مطبوعات آزادند، قلم آزاد است. بگذارید بنویسند مطالب را. اگر دین دارید به دین عمل کنید، اگر چنانچه دین را ارتجاع می دانید، به قانون اساسی عمل کنید. خوب بگذارید بنویسند.» (صحیفه امام، ج ۱، ص ۲۹۲)

۲.۲.۲.۱۱ حق آزادی

«حق اولیه بشر است که من می خواهم آزاد باشم، من می خواهم حرفم آزاد باشد...» (صحیفه امام، ج ۳، ص ۵۱۰)

۳.۲.۲.۱۱ آزادی ملت

«... اول مرتبه تمدن، آزادی ملت است. یک مملکتی که آزادی ندارد، تمدن ندارد... مملکت متمدن آن است که آزاد باشد، مطبوعاتش آزاد باشد، مردم آزاد باشند در اظهار عقاید و رأیشان...» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۲)

۴.۲.۲.۱۱ نشر حقایق

«...مطبوعات در نشر همه حقایق واقعیات آزادند.» (صحیفه امام، ج ۴، ص ۲۶۶)
اما این آزادی محدودیت هایی هم دارد:
«همه مطبوعات آزادند مگر اینکه مقالات مضر به حال کشور باشد.» (صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۱۶)

امام خمینی ضمن اعتقاد به آزادی بیان مطبوعات و رسانه ها، حدود آن را نیز مشخص کرده است. باید توجه داشت که هیچ متفکری و هیچ کشوری قایل به آزادی بی حد و مرز در هیچ زمینه اجتماعی و بویژه در عرصه رسانه ها نیست. در همه جای دنیا حتی در کشورهای غربی مدعی آزادی و دموکراسی، حدودی برای آزادیها از جمله آزادی رسانه ها منظور شده است. اساساً آزادی بدون حد و مرز مخالف عقل سلیم و اسباب فساد جامعه و نوع انسان است.

۳.۲.۱۱ مولفه قانون‌گرایی

این مولفه از دوشاخص: آزادی در حدود قانون و سوء استفاده از قانون احصاء شده است:

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی(ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۳۵

۱.۳.۲.۱۱ آزادی در حدود قانون

آقایانی که اسم از آزادی می آورند، چه آقایانی که داخل در مطبوعات هستند و چه قشرهای دیگری فریاد از آزادی می زنند، اینها آزادی را درست بیان نمی کنند یا نمی دانند. در هر مملکتی آزادی در حدود قانون است، در حدود قوانین آن مملکت است. (صحیفه امام، ج ۷، ص ۵۳۵)

۲.۳.۲.۱۱ سوء استفاده از قانون

امام توطئه گری و همراهی با دشمن و خلاف جهت ملت را نفی می کند:

اگر یک روزنامه ای توطئه بر ضد مسیر ملت می خواهد بکند... ترویج بکند از کارهای دشمن های یک ملتی، بنویسد چیزهایی که مربوط به دشمنی های یک ملت است، اگر این طور باشد، این طور آزادی ها را ملت ما نمی توانند بپذیرند. (صحیفه امام، ج ۷، ص ۵۳۶).

در جدول ۲ کدهای تشکیل دهنده حکمرانی مطبوعات ارائه شده اند.

جدول ۲. مبانی، مولفه و شاخص های مبانی حکمرانی مطبوعات

مبانی	مولفه	شاخص
حکمرانی اسلامی	اخلاق مطبوعاتی	انحراف در مجله ها نفی انتقام جویی مسئولیت نویسنده قلم های زهرآگین نفی تهمت و افتراء انتقاد برادرانه راستگویی و صداقت مخالفت با فحشا
		آزادی بیان حق آزادی آزادی ملت نشر حقایق
	آزادی مطبوعات	

آزادی در حدود قانون سوء استفاده از آزادی	قانون گرایی	
---	-------------	--

۳.۱۱ مبنای حکمرانی تربیتی مطبوعات

دو مولفه ۱- نقش تربیتی و ۲- نقش انتقادی بیانگر مبنای حکمرانی تربیتی مطبوعات در جامعه هستند.

۱.۳.۱۱ مولفه نقش تربیتی

مهم‌ترین نقشی که امام خمینی برای رسانه‌ها بیان کرده است، نقش تربیتی و ارشادی آنان است. امام در مقاطع مختلف بر این نقش مهم رسانه‌ای تأکید کرده است. او مطبوعات و رادیو و تلویزیون را به عنوان مربیان جامعه برمی‌شمارد و آنان را در خدمت فرهنگ اسلام و ایران اعلام می‌کند. او وظیفه و کار و هدف مطبوعات را ارشاد و بیدارسازی و آگاهی‌دهی می‌داند. شاخص‌های نقش تربیتی را می‌توان از سخنان امام اینگونه استنباط کرد:

۱.۱.۳.۱۱ مدرسه سیار

«مطبوعات باید یک مدرسه سیار باشند تا مردم را از همه مسایل بخصوص مسایل روز آگاه نمایند.» (صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۶۱)

۲.۱.۳.۱۱ تربیت جوانان

«مجله باید در خدمت کشور باشد، خدمت به کشور این است که تربیت کند، جوان تربیت کند، انسان درست کند، انسان برومند درست کند، انسان متفکر درست کند تا برای مملکت مفید باشد.» (صحیفه امام، ج ۸، ص ۴۹۸)

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی(ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۳۷

۳.۱.۳.۱۱ تربیت صحیح

آن‌که از همه خدمتها بالاتر است این است که نیروی انسانی ما را رشد بدهد و این به عهده مطبوعات است، مجله هاست، رادیو - تلویزیون است، سینماهاست، تئاترهاست. این‌ها می‌توانند نیروی انسانی ما را تقویت کنند و تربیت صحیح بکنند. [۸۶]

«تمام رسانه‌ها مربی یک کشور هستند، باید تربیت کنند کشور را» (کلمات قصار، ص ۱۷۸)

۴.۱.۳.۱۱ آگاهی مردم

«همان‌طور که قبلاً اشاره شد، حضرت امام برای نیروی انسانی رسانه‌ها اهمیت زیادی قایل بودند زیرا که صداقت و راستگویی از افراد صالح و خدمتگزار برمی‌آید.

۵.۱.۳.۱۱ ایجاد امید

یا

امید در خودتان ایجاد کنید، نویسنده‌های ما، گویندگان ما همه شان دنبال این باشند که به این ملت امید بدهند. مایوس نکنند ملت را، بگویند توانا هستیم، نگویند ناتوان هستیم. بگویند خودمان می‌توانیم و واقع‌هم همین‌طور است. می‌توانیم، اراده باید بکنیم... آنهایی که در مطبوعات چیز می‌نویسند، در رادیو و تلویزیون صحبت می‌کنند، حیف است که اینها توجه به این معنا نداشته باشند که باید این ملت را امیدوار کرد و باید مطمئن کرد ملت را. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۵۳۷)

همان‌طور که قبلاً اشاره شد امام خمینی علاوه بر مسئولیت تربیتی و آموزشی برای وسایل ارتباط جمعی مسئولیت ایجاد امکانات سرگرمی و تفریح نیز قایل است، لکن این وظیفه و نقش نیز باید در ارائه همان نقش ارشادی و آموزشی قرار گیرد و به صورت سالم و صحیح شرعی عرضه شود و در خدمت مردم و در جهت مصالح و منافع آنان باشد. ایشان درباره وجود مراکز فساد در زمان شاه و عدم امکانات تفریحی سالم و ایام تعطیل می‌گوید:

یک جمعه تعطیل و یک جوانهای اول شهاب و باز بودن مراکز فساد، تهیه کردن عیش و نوش برای آنها هر طور! بعد از ده سال، دیگر یک جوان سالم برای این مملکت باقی نمی‌ماند... اول انسان باید یک چیزی تهیه کند برای این ملت، یک چیز سالم، تفریح سالم... یک تفریح صحیح شرعی، یک تفریح سالم، صحیح اول برای اینها

درست کنید، بعد درها را ببندید تا این بیچاره ها راه بیفتند طرفش. شما آن کار را نکردید، مراکز فساد را باز گذاشتید و در دکانها را هم بستید... (صحیفه امام، ج ۱، ص ۳۹۳)

۲.۳.۱۱ مولفه نقش انتقادی

این مولفه درکنار مولفه نقش تربیتی مطبوعات، تربیت را درحکمرانی مطبوعات تبیین می‌کند، شاخص‌های آن شامل کدهای زیر است:

۱.۲.۳.۱۱ منتقد راستین

نقد در حوزه دواستان، عقلاً مبتنی بر تحلیل و تفسیر خیرخواهانه و اصلاح و ارشاد است، یعنی بیان خوبیها و بدیها و بخصوص تأکید کردن بر خوبیها با هدف اصلاح و تعالی مورد نقد. ببینیم حضرت امام چه می‌گوید:

۲.۲.۳.۱۱ تعهد نویسنده

شما هم که مجله می‌نویسید می‌توانید خدمت کنید، جوانها را برومند کنید با مقالاتتان، مقالات صحیح‌تان. دنبال این باشید که از نویسنده‌های متعهد اسلامی و انسانی نیرو بگیرید، مقالات صحیح بنویسید. درد و دوایش را بنویسید. همه چیز را انتقاد کنید. (صحیفه امام، ج ۸، ص ۴۹۹)

۳.۲.۳.۱۱ ارشاد جامعه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

روزنامه‌ها باید با کسی صورت مخاصمه نداشته باشند بلکه صورت ارشاد داشته باشند. مطالب را بگویند. انتقاد باید باشد زیرا یک جامعه که انتقاد شود اصلاح می‌شود. عیب هم در همین جاست چون سر تا پای انسان عیب است و باید این عیب‌ها را انتقاد کرد تا جامعه اصلاح شود. (روزنامه کیهان، ۴ / ۴ / ۶۰).

برای شناخت مبنای حکمرانی تربیتی به جدول شماره ۳ بنگرید.

جدول ۳. مبانی، مولفه و شاخص های مبانی حکمرانی تربیتی

مبانی	مولفه	شاخص
حکمرانی تربیتی	نقش تربیتی	مدرسه سیار تربیت جوانان تربیت صحیح آگاهی مردم ایجاد امید
	نقش انتقادی	متقدراستین تعهدنویسنده ارشادجامعه

۴.۱۱ مبانی حکمرانی مردم بر مطبوعات

حضرت امام حکومت را متعلق به خداوند می دانستند و لذا تشکیل هر حکومتی را با رای مردم و برای اجرای قوانین الهی، مشروع می دانستند. ایشان حکومت مردمی را حکومت کوخ نشینان می دانستند که انقلاب کرده اند. این مبنا دو مولفه دارد: ۱- حکمرانی کوخ نشینان ۲- نظارت بر مطبوعات

۱.۴.۱۱ مولفه حکمرانی کوخ نشینان

شاخص های مهمی را حضرت امام برای حکمرانی مردم بیان کرده اند، یکی از شاخص های مهمی که امام برای حکمرانی کوخ نشینان بیان می کنند، برتری آنان بر کاخ نشینان است. کاخ نشینان مظهر طاغوت هستند و به قوانین الهی پایبند نیستند.

۱.۱.۴.۱۱ برتری کوخ نشینان

متأسفانه امروزه که سیره عملی امام در امور گوناگون مورد غفلت قرار می گیرد. چطور می شود ما سخنان امام را سرلوحه کار خود قرار دهیم و دم از خط امام بزنیم و خودمان روحیه کاخ نشینی که روحیه ای سلطه طلبانه است، داشته باشیم. امامی که مخالف کاخ نشینی بود و یک موی کوخ نشینان و شهیددادگان را از همه کاخ نشینان برتری می دید (امام خمینی، ۱۳۷۲: ۲۲۲) و می گفت: «ما باید کوشش کنیم که اخلاق کاخ نشینی را از این ملت بزداییم»

(امام خمینی، ۱۳۷۲:۲۲۱) یا «آن روزی که دولت ما توجه به کاخ پیدا کرد، آن روز است که باید ما فاتحه دولت و ملت را بخوانیم» (امام خمینی، ۱۳۷۲:۲۲۲) و خودش تا آخر عمر در منزل کوچک اجاره ای زندگی می کرد و تمامی سهم الارثی را که از اراضی خمین داشت برای خانه سازی محرومین بخشید و حتی اجازه نداد حسینیه جماران را که محل سخنرانی او بود گچ کاری کنند، چگونه الگوی ما قرار می گیرد؟ (مروی، ۱۳۸۱:۱۵۶)

۲.۱.۴.۱۱ حکومت پابرهنه ها

و درباره رادیو و تلویزیون اعتقاد دارند:

من نظری به دیگران ندارم، راجع به خودم می گویم. از این وضع رادیو - تلویزیون خوشم نمی آید. واقع آن است که آن قدر که پابرهنه ها به رادیو - تلویزیون حق دارند، ما نداریم. این یک واقعیت است و تعارف نیست... من مدتهاست که وقتی می بینم رادیو - تلویزیون را هر وقت باز می کنم از من اسم می برد، خوشم نمی آید. ما باید به مردم ارزش بدهیم، استقلال دهیم و خودمان کنار بایستیم و روی خیر و شر کارها نظارت کنیم. ولی این که تمام کارها دست ما باشد، رادیو تلویزیون دست ماها باشد اما آن بیچاره ها که کار می کنند هیچ چیز دستشان نباشد ولی ما که هیچ کاره هستیم دست ما باشد، به نظر من این صحیح نیست. (صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۴۶)

۳.۱.۴.۱۱ در مسیر ملت بودن

از نظر امام رسانه ها صرفاً نقش رهبری و ارشاد ندارند بلکه این نقش، نقشی دو سویه است. رسانه ها هم وظایف ارشادی دارند و هم وظیفه پیروی از ملت:

خون های ملت ما را هدر ندهند، ملت ما زحمت کشیده اند، ملت ما خون داده اند، بخواهند باز با اباطیل برگردانند به حال اول، این قابل تحمل نیست ما تا آنجا صبر می کنیم که توطئه نباشد و اگر خدای نخواست توطئه نباشد، صبر نخواهیم کرد، تحمل نخواهیم کرد. باید خودشان را اصلاح کنند. همه رسانه های تبلیغاتی باید خودشان را اصلاح کنند که خدای نخواست بر خلاف مسیر ملت نروند... (صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۲۴)

۴.۱.۴.۱۱ صدای ملت

از مهم‌ترین وظایف رسانه‌ها انعکاس آرمانهای ملت و افکار عمومی است. یعنی رسانه‌ها باید بررسی کنند خواست ملت در واقع چیست و همان را منعکس کنند: «نقش مطبوعات در کشور منعکس کردن آرمان‌های ملت است.» (صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۲۳) یا: «حرف صحیح این است که ما مطالعه کنیم در حال ملت. گوش بدهیم به صدای ملت بینیم چه می‌خواهد.» (صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۱۹۷)

۵.۱.۴.۱۱ مطبوعات برای عموم

رادیو - تلویزیون و مطبوعات مال عموم است... آنچه خوب است در رادیو - تلویزیون و مطبوعات باشد، آن است که برای کشور اثری داشته باشد. مثلاً اگر زارعی خوب زراعت کرد و زراعتش خوب بود، شما این شخص را به جای مقامات کشور در صفحه اول بگذارید و زیرش بنویسید این زارع چگونه بوده است... باید اساس تشویق اشخاص باشد که در این کشور فعالیت می‌کنند. اینها به کشور حق دارند، به این روزنامه‌ها حق دارند، به رادیو - تلویزیون حق دارند. ولی ماها نسبت به آنها حقمان کم است. البته، آنچه من می‌گویم راجع به خودم است. به دیگران هیچ کاری ندارم، آنها اختیارش با شما و با خود آنهاست. من میل ندارم رادیو هر وقت باز می‌شود اسم من باشد، مدت‌هاست که از این جهت متنفرم. این کار غلطی است، به اندازه متعارف نسبت به همه خوب است. زیادی‌اش مضر است. این به ضرر مطبوعات است و مطبوعات را سبک می‌کند. (صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۶۱)

۶.۱.۴.۱۱ روزنامه برای مردم

و در جای دیگری می‌گوید:

روزنامه‌ها مال طبقه سوم است، مال طبقه اول نیست و این هم نیست که همه‌اش مال حکومت باشد و از چیزهای حکومتی بنویسد. این صحیح نیست. به نظر من روزنامه‌ها برای همه مردم است و همه مردم در آن حق دارند. (صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۶۳)

۲.۴.۱۱ مولفه نظارت بر مطبوعات

این مولفه، شاخص‌هایی برای بهبودی محتوای مطبوعات را در نظر می‌گیرد. مانند نظارت بر محتوا:

۱.۲.۴.۱۱ نظارت بر محتوا

امام در چند مورد بر نظارت بر مطبوعات تأکید کرده اند، مثلاً می‌گویند:

نوشته‌هایی که می‌خواهید طرح بشود، چند نفری را که یقین دارید آدم‌هایی مستقیم هستند و در مسیر ملت و کشور هستند و وابستگی به هیچ‌جا ندارند، مطالعه و درست در آن دقت بکنند و بعد از دقت در روزنامه یا مجله نوشته شود. این طور نباشد که بنویسند و منتشر بشود، بعد بفهمند که این نوشته برخلاف بوده است، و این مطلب یک امری است لازم. کتاب هم وقتی که نوشته می‌شود، قبل از اینکه انتشار پیدا کند باید اشخاص کارشناس متوجه به شیطنت‌هایی که شیاطین می‌خواهند بکنند، باشند... کتاب‌ها را مطالعه کنند، مبدا یک وقتی یک جایش خلاف درآید و آن وقت برای شما دست بگیرند که مثلاً این جمله انحرافی است. این مطلب هم به صلاح خود شماست و هم به صلاح ملت. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۷۴)

۲.۲.۴.۱۱ انتخاب افراد مطبوعاتی

از مسایل مهم کسانی است که بخواهند خدمتی بکنند، مجله‌ای بیرون بدهند یا روزنامه‌ای بنویسند. اولین مسئله آنها این است که افراد انتخاب کنند، اولین مسئله آنها انتخاب افراد است، چون افراد اگر چنانچه اشخاصی منحرف باشند، بدون اینکه شما توجه داشته باشید، یک وقت متوجه می‌شوید که انحراف پیدا شده است. چون اشخاصند که می‌توانند انسان را به دامان آمریکا و یا به دامان شوروی بکشانند. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۷۴)

۳.۲.۴.۱۱ انحراف افکار

اگر یک کسی افکارش قبلاً منحرف بوده و حالا بیاید به شما ادعا بکند که من برگشته‌ام، ما باید قبول کنیم، اما نباید او را مجله نویس کنیم... نباید رادیو تلویزیون را به دست او بدهیم و یا او را در رادیو تلویزیون راه دهیم و یا مجله‌ای که برای تربیت افراد و

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی(ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۴۳

برای ترویج مسیر اسلامی ملت است، به دست او بدهیم و یا نوشته هایش را به دست او بسپاریم (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۷۵)

با این وجود آن حضرت در مقاطع گوناگون از جمله در وصیتنامه سیاسی - الهی خود میزان در وضع هرکسی را حال فعلی او می داند و سیره آن بزرگوار نیز حاکی از آن است که اگر صحت و سلامت و قصد خدمت فردی به اثبات برسد مانعی ندارد که در هر جا که می تواند خدمت کند. بعضی از سخنان امام هم که در همین مقاله قبلاً ذکر شد شاهد این مدعاست که اگر متصدیان رسانه ها توان اصلاح خود را داشته باشند، فعالیت آنان بلاشکال است.

، ص ۳۶۳) برای شناخت بیشتر مبانی حکمرانی مردم جدول ۴ را مشاهده نمایید:

جدول ۴. مبانی، مولفه و شاخص های مبانی حکمرانی مردم

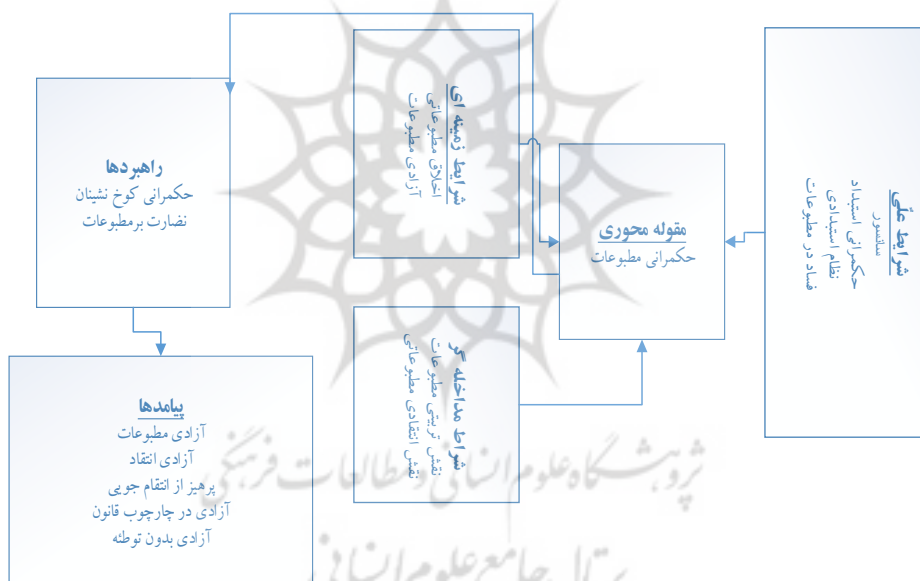
مبانی	مولفه	شاخص
حکمرانی مردم	حکمرانی کوخ نشینان	برتری کوخ نشینان حکومت پابرهنه ها درمسیرملت بودن صدای ملت روزنامه برای مردم مطبوعات برای مردم
	نظارت بر مطبوعات	نظارت بر محتوا انتخاب افراد مطبوعاتی انحراف افکار

۱۲. جمع بندی و نتیجه گیری

نقش حکمرانی مطبوعات در حکمرانی بسیار حائز اهمیت است. امروزه با وجود شبکه های اجتماعی و ارتباطات گسترده ای که در فضای مجازی وجود دارد، رسانه ها و از جمله مطبوعات با تاثیری که بر افکار عمومی می گذارند و رفتار شهروندان را تغییر می دهند، همچنان نقش زیادی در حکمرانی دولت ها دارند.

این بهره مندی از قدرت رسانه در جوامع مساله مهمی است که در هنجارهای مطبوعاتی نمود می یابد. هنجارهای مطبوعاتی باید‌ها و نبایدهایی است که حاکمان جامعه بر مطبوعات تحمیل می کنند تا از قدرت رسانه ای آن‌ها در جهت تحکیم قدرت خود سودبرند. نوع نگاه حکمرانان به مطبوعات شاخصی برای شناخت حاکمان و وضعیت اطلاع رسانی در آن جامعه به حساب می آید.

پس از پیروزی انقلاب حکمرانی مطبوعات، به عنوان یک مساله برجای مانده از رژیم شاه، در جمهوری اسلامی مورد توجه قرار گرفت. امام خمینی به عنوان بنیانگذار و معمار اندیشه حکمرانی اسلامی در جمهوری اسلامی، با اشرافی که بر این مساله داشتند، درس‌خزانی‌ها و بیانیه‌های خود، درباره رسانه‌ها به ویژه مطبوعات سخنانی ایراد کرده اند. در این تحقیق با مراجعه به این آثار اصول، مبانی، مولفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی مطبوعات احصاء شده اند.

نمودار ۱. الگوی حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره)

همچنان که در نمودار ۱ مشخص است، در الگوی حکمرانی مطبوعات از نظر امام، بر اساس کدگذاری محوری می توان در کدگذاری انتخابی شرایط علی تخریب حکمرانی مطلوب مطبوعات در جامعه را ناشی از شرایط سانسور و اختناق دانست. لذا امام مرتباً بر آزادی مطبوعات در چهارچوب قانون تاکید دارند. برای رسیدن به حکمرانی مردم به عنوان پدیده اصلی و

الگوی مطلوب حکمرانی مطبوعات در اندیشه امام خمینی (ره) (امیدعلی مسعودی) ۱۴۵

مرکزی حکمرانی مطلوب، شرایط زمینه ای انقلاب اسلامی برای برچیدن حکومت اختناق شاه و شرایط محیطی حکمرانی تربیتی است. در الگوی مطلوب پیامدها عبارتند از: آزادی مطبوعات، آزادی انتقاد و نه انتقام‌جویی، آزادی در چهارچوب قانون و سرانجام آزادی بدون توطئه.

کتاب‌نامه

- امام خمینی (۱۳۸۹)، صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها) چاپ پنجم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).
- امام خمینی (۱۳۲۲)، کشف الاسرار، بی تا، بی جا
- امام خمینی (ره)، سید روح الله، (۱۳۷۳): تفسیر سوره حمد از حضرت امام خمینی (ره)، تهران: انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
- امام خمینی، (۱۳۷۲) کلمات قصار، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ اول، بهار ۱۳۷۲.
- امام خمینی، (۱۳۷۳) وصیت نامه سیاسی - الهی، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دهم، پاییز
- جلال آل احمد (۱۲۵۶)، سه مقاله دیگر، انتشارات رواق: تهران.
- درویشی، فرهاد و فردی تازه کند، محمد، (۱۳۹۳)، «بررسی اندیشه دفاعی حضرت امام خمینی (ره)»، راهبرد دفاعی، تابستان.
- درویشی، فرهاد (۱۳۸۹)، «ابعاد امنیت در اندیشه و آراء امام خمینی (ره)»، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۴۹، پائیز.
- دلاور، علی (۱۳۸۹)، «روش شناسی کیفی»، فصلنامه راهبرد، سال نوزدهم، شماره ۵۴، بهار، صص ۳۰۷-۳۲۹.
- سعادت‌مند، رسول، مطبوعات و رسانه‌ها از دیدگاه امام خمینی، قم: انتشارات تسنیم، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- شاو و کامبز (۱۳۸۳)، «کارکرد برجسته سازی در مطبوعات» مترجم امید مسعودی، در کتاب اندیشه‌های بنیادین علم ارتباطات، زیر نظر باقر ساروخانی، تهران: انتشارات خجسته.
- صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها) (۱۳۸۹) چاپ پنجم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)
- صحیفه نور. تهران، با مقدمه مقام معظم رهبری، تهیه و تدوین انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری انتشارات سروش، ۲۲ ج، وزیری
- طریحی، فخر الدین، (۱۳۷۵)، مجمع البحرين، چاپ سوم، محقق: سید احمد حسینی، مرتضوی، تهران
- مروی، ابوالفضل (۱۳۸۱)، «جایگاه ارتباطات اجتماعی از دیدگاه امام خمینی (ره)»، مجله حضور، شماره ۴۲، پائیز.

۱۴۶ جستارهای سیاسی معاصر، سال ۱۴، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

مطبوعات و دیدگاههای انتقادی امام خمینی (س)، - فصلنامه حضور شماره ۲۲ زمستان مسعودی، امید (۱۳۷۶)،»

معمدنژاد، دکتر کاظم، با همکاری دکتر ابوالقاسم منصفی (۱۳۶۸)، روزنامه نگاری (با فصلی جدید در بازنگری روزنامه نگاری معاصر)، تهران: مرکز نشر سپهر.

معمدنژاد، دکتر کاظم، (۱۳۷۱)، «مطالعات انتقادی در وسایل ارتباط جمعی»، فصلنامه رسانه، شماره مسلسل ۹، بهار ۱۳۷۱، ص ۱۵ و ۱۶.

معمدنژاد، دکتر کاظم، (۱۳۹۰) وسایل ارتباط جمعی (جلد یکم)، ویرایش دوم، چاپ هشتم، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

مقیم، غلامحسین (۱۳۸۷)، « مبادی و مبانی اندیشه سیاسی امام خمینی قدس سره»، معرفت شماره ۱۳۸ - خرداد.

مک کوایل، دنیس (۱۳۸۲)، درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی، مترجم پرویز اجلاالی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها

فراستخواه، مقصود (۱۳۹۵)، روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر «نظریه برپایه» (گراندد تئوری GTM)، تهران: انتشارات آگاه.

Hsiu- Fang Hsieh & Sara E. Shanon, (2005) "Three Approaches to Content Analysis", *Qualitative Health Research*, Vol.15, No.

P. Mayring, philip (2000), *Qualitative content analysis*. Forum: *Qualitative Social Research*, 1(2).

Sarantakos, sotirios (2005), *Social Research*, third edition, NY: palgravemacmillan.

Sreberny Annabelle and Ali Mohammadi, (1994) *Small Media, Big Revolution: Communication, Culture, and the Iranian Revolution* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994). Pp. 226.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی